

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Dr. K. Fernhout, Baarn; Drs. D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr. J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr. J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggemark; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. J. v. d. Linden, Tzum; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs. Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Wanawerd; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs. H. Smilde, Groningen; Drs. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr. J. Thijis, Zwolle; Dr. C. Veenhof, Harkstede; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 750 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

HOOFDARTIKEL: De Leugen van het Communisme. — De Schrift: Vertrouwen in Christus' mandaten. (Matth. 23:23a). — Kerkelijk Leven: Over de „Algemeene Genade“. XIII. Tegen de leiding van den H. Geest? II. „Contact met de hoogleraren“. — Even Parkeeren: Visschers van menschen. — Lit. en Kunst: Mientje. — Vakwetenschap en Praktijk: Gebedsgenezing. — Muzikale Kroniek: Keur op de Kerkmuziek. — Opv. en Onderwijs: „Wat is het doel van het Chr. Nat. Schoolonderwijs?“ — Zending en Evangelisatie: Het Zendingambt. IV (Slot). — Perschoonw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De Leugen van het Communisme.

Berdjajew, de Russische mysticus, die voortdurend worstelt met het probleem van het communisme, belijdt tenslotte dat de „opstand tegen God en Zijn wereld in den naam van den mensch en diens geluk, met de onderwerping van den mensch onder het geweld van het sociale collectief eindigt.

In een samenleving, die zich tegen God keert, wordt de mensch vernederd tot een kuddedier, verliest hij zijn ziel en gaat hij tenonder in een vormloze massa. Zijn strijd om de heerschappij over de aarde is tot algeheele mislukking gebreid, want hij begint met een volkomen overgave. Niets is er meer dat den mensch boven de aarde kan verheffen. Het: Gij zijt slechts stof tot stof zult gij wederkeren, is nu zijn verontrouwde geloofsbelijdenis.

„De menschen, die aldus op de oppervlakte van den socialen strijd zijn geworpen, hebben in hun alle vragen naar den zin van het persoonlijk leven, naar het lot der persoonlijkheid voor het aangezicht der eeuwigheid, geheel van hun macht beroofd. Lijden, dood, eeuwigheid en vernietiging — dat zijn probleemstellingen, die in het domein der Sovjetphilosophie verboden zijn, omdat de Sovjetdenkers zich totaal aan de persoonlijke vragen hebben overgegeven.“¹⁾

Zeer treffend noemt Berdjajew het communisme een „Religion der endgültigen Diesseitigkeit“, „der laatste en definitieve loochening van een andere wereld dan deze en van alle geestelijke leven“. Het voornaamste leerstuk dezer „religie“ is volgens hem dat eener „technische eschatologie“. Het geloof richt zich op een toekomstig aardsch rijk, waarin de productie en de distributie der goederen volmaakt zal zijn. Nergens wordt het atheïstische karakter van dat rijk duidelijker beschreven, dan in het boek van Sidney en Beatrice Webb²⁾, dat we reeds een enkele maal noemden. Deze verdedigers van de Sovjetrepubliek gelooven vast en zeker dat de ontwikkeling van den bolsjewistischen Staat „vanzelf“ de verdwijning der „Godsgedachte“ tengevolge zal hebben. Bij de sociaal-economische voorlichting van de Russische volken, is het ook naar hun meening noodzakelijk om elke „religieuze uiting“ te weren. Want — en dat oordeel stemmen zij principiëel in — „de communistische partij en de Sovjetregering zijn ervan overtuigd, dat de religie, zelfs in een vorm, waarin ze niet direct een bedwelmend middel voor het volk is, alle krachtsinspanning in dienst van den socialen vooruitgang belemmert. Men moet haar niet hooger stellen dan de bijgeloovige magie, zooals we die bij de

barbaarsche en wilde volkeren aantreffen. Als zoodanig moet zij worden weerstaan en uitgeroeid.“³⁾

Berdjajew beschrijft nu op een aangrijpende wijze het lot van een volk dat „bevrijd“ is van — wat de communisten noemen — het „juk der religie“. De goddeloosheid van het bolsjewisme is voor hem de bron van alle onheil. „Die goddeloosheid moet zich wreken op alle gebieden des levens, zij is de oorzaak van de onmenselijkheid der communisten“.

Daarom heeft hij, die in zijn verlangen naar eenheid zich eerst niet geheel van het bolsjewisme kon afwenden, voor het sociale „collectief“, dat de bolsjewisten hebben georganiseerd, geen goed woord over. „Het persoonlijke bewustzijn verdwijnt daarin totaal en wordt vervangen door een collectief bewustzijn. Het denken krijgt een groeps karakter, het persoonlijke geweten wordt verlamd, ja vernietigd, en in de plaats daarvan komt het collectieve geweten. De verandering van het bewustzijn krijgt zulk een omvang, dat de betrekking tusschen waarheid en leugen zich geheel wijzigd. Wat vanuit het standpunt van het persoonlijke bewustzijn en geweten: leugen is, dat is vanuit het standpunt het collectieve bewustzijn en geweten: waarheid en plicht. Het denken, het voelen, de wijze van waardeeren, het oordeelen en het willen — alles moet in rij en gelid op commando marcheerden.“⁴⁾

Die ondeugden worden niet op zichzelf beschouwd. De „loochening der menselijke persoonlijkheid“ door het bolsjewisme, ziet Berdjajew als een belangrijk moment in den strijd tegen het Christendom. Weliswaar heeft deze mysticus, met zijn leer van de „God-menselijke mythe“⁵⁾, zeer onschijnlijke denkbeelden over het wezen van het Christendom. Als hij b.v. zegt dat het menselijk denken eerst de „Christelijke Godsidee“ heeft aangetast en daarna de „Christelijke idee van den mensch“, dan hebben deze uitdrukkingen bij hem een bijzondere betekenis. Maar wij kunnen hem in zijn critiek op de verschillende denkers, die de komst van het bolsjewisme voorbereid hebben, toch wel een eind volgen.⁶⁾

De Russische wijsgeer ziet veel dieper dan de Webbs, die zich op hun agnosticisme verheffen, en wier filosofie een oppervlakkig positivisme is, zooals we dat ook dikwijls bij marxisten aantreffen. Tegen beschouwingen als de hunne keert Berdjajew zich met alle kracht. Hij weet hoeveel de menscheit verloren heeft, sinds zij de banden met den Schepper doorsneed. „Het eindresultaat der loochening van God is de vernietiging der menselijke persoonlijkheid... met deze vernietiging is alles verbonden wat het leven doet ondergaan en wat het leven vervlakt... Van God als de Allerhoogste heeft men zich vroeger reeds afgewend. Nu is een tijdperk begonnen, dat de eigenwaarde des menschen loochent, en dat hem op de altaren der valsche goden wil offeren.“⁷⁾ Het collectief, de georganiseerde massa van den tegenwoordigen tijd, heeft niet tot doel om den mensch te verheffen en te bevrijden, maar het wil den mensch overwinnen en knechten.

Dal is het droevige eindresultaat van een geestelijke „ontwikkeling“, die van God afvoerde. „Feuerbach“, schrijft Berdjajew, „loochende God, verving de theologie door de anthropologie en verleende aan den mensch goddelijke eigenschappen.“⁸⁾ Marx voltooide de verwoesting, bij hem ging óók het geloof aan den mensch verloren. „De gestaltenis en het evenbeeld Gods verdwijnen uit zijn beeld van den mensch. De mensch wordt bij Marx de gestaltenis en het evenbeeld der maatschappij. De mensch is geheel en al het product van het sociale milieu, van de oeconomische krachten van zijn tijd en de klasse waartoe hij behoort... De mensch wordt door de klasse verdronken en verdwijnt als realiteit en als wezen. Wanneer de klassenheerschappij ophoudt te bestaan, zal ook de individuele mensch zijn schaduw-leven verliezen: het sociale collectief, de communistische maatschappij, wordt dan tot drager van het menscheijk bestaan.“

Die communistische staat, welke op een goddelijke wijze wordt vereerd, is in de plaats van God en den mensch gekomen. „De loochening van den levenden God slaat om in een sociale afgodendienst“. Altijd wanneer de mensch God verwerpt, wordt hij een afgodendienaar. Berdjajew zegt daarover diepzinnige waarheden.⁹⁾ „De geboorte van de afgoden in de menselijke ziel en de aanbidding van de valsche goden zijn fundamentele eigenschappen van een anti-religieuze ziel... de mensch, die het religieuze geloof verloren heeft, bezit een onuitroeibare neiging tot afgoderij... hij verheft wetenschap, kunst, moraal en sociale gerechtigheid tot afgoden... hij maakt van het sociale collectief een godheid, welke met alle hartstocht aanbeden wordt.“

Met welk een scherpte richt Berdjajew zich tot hen, die meenen dat de opstand tegen God een eerste stap beteekende op den weg naar de menselijke vrijheid. Wat is er van die vrijheid terecht gekomen? „De mensch heeft aan alle vormen der bezetenheid, aan alle soorten van daemone toegang verleend, en zich aan de kosmische en sociale krachten overgeleverd... geestelijk is hij volkomen gedesorganiseerd.“¹⁰⁾ „Overal“, schrijft hij elders, „spant men zich in om de vrijheid van den mensch te beperken. In het moderne collectivisme vieren het oconomische- en het rassenmaterialisme een nieuwe overwinning. De mensch schijnt moe geworden van de geestelijke vrijheid en verlangt naar een macht, die zijn uitwendig en innerlijk leven zou kunnen vormen. De mensch is moe van zichzelf, hij heeft het geloof aan den mensch verloren en zoekt nu steun bij een „Uebermensch“, ook wanneer deze hem slechts in de gestalte van een collectief wordt gegeven. Vele oude altaren worden neergeworpen, vele nieuwe opgericht... valt hij van God af, dan moet hij in de afgoderij terugvallen. Daarom zien wij nu een verrijzenis van afgoden op alle gebieden des

tinging der menselijke persoonlijkheid... met deze vernietiging is alles verbonden wat het leven doet ondergaan en wat het leven vervlakt... Van God als de Allerhoogste heeft men zich vroeger reeds afgewend. Nu is een tijdperk begonnen, dat de eigenwaarde des menschen loochent, en dat hem op de altaren der valsche goden wil offeren.“⁷⁾ Het collectief, de georganiseerde massa van den tegenwoordigen tijd, heeft niet tot doel om den mensch te verheffen en te bevrijden, maar het wil den mensch overwinnen en knechten.

Dal is het droevige eindresultaat van een geestelijke „ontwikkeling“, die van God afvoerde. „Feuerbach“, schrijft Berdjajew, „loochende God, verving de theologie door de anthropologie en verleende aan den mensch goddelijke eigenschappen.“⁸⁾ Marx voltooide de verwoesting, bij hem ging óók het geloof aan den mensch verloren. „De gestaltenis en het evenbeeld Gods verdwijnen uit zijn beeld van den mensch. De mensch wordt bij Marx de gestaltenis en het evenbeeld der maatschappij. De mensch is geheel en al het product van het sociale milieu, van de oconomische krachten van zijn tijd en de klasse waartoe hij behoort... De mensch wordt door de klasse verdronken en verdwijnt als realiteit en als wezen. Wanneer de klassenheerschappij ophoudt te bestaan, zal ook de individuele mensch zijn schaduw-leven verliezen: het sociale collectief, de communistische maatschappij, wordt dan tot drager van het menscheijk bestaan.“

Die communistische staat, welke op een goddelijke wijze wordt vereerd, is in de plaats van God en den mensch gekomen. „De loochening van den levenden God slaat om in een sociale afgodendienst“. Altijd wanneer de mensch God verwerpt, wordt hij een afgodendienaar. Berdjajew zegt daarover diepzinnige waarheden.⁹⁾ „De geboorte van de afgoden in de menselijke ziel en de aanbidding van de valsche goden zijn fundamentele eigenschappen van een anti-religieuze ziel... de mensch, die het religieuze geloof verloren heeft, bezit een onuitroeibare neiging tot afgoderij... hij verheft wetenschap, kunst, moraal en sociale gerechtigheid tot afgoden... hij maakt van het sociale collectief een godheid, welke met alle hartstocht aanbeden wordt.“

Met welk een scherpte richt Berdjajew zich tot hen, die meenen dat de opstand tegen God een eerste stap beteekende op den weg naar de menselijke vrijheid. Wat is er van die vrijheid terecht gekomen? „De mensch heeft aan alle vormen der bezetenheid, aan alle soorten van daemone toegang verleend, en zich aan de kosmische en sociale krachten overgeleverd... geestelijk is hij volkomen gedesorganiseerd.“¹⁰⁾ „Overal“, schrijft hij elders, „spant men zich in om de vrijheid van den mensch te beperken. In het moderne collectivisme vieren het oconomische- en het rassenmaterialisme een nieuwe overwinning. De mensch schijnt moe geworden van de geestelijke vrijheid en verlangt naar een macht, die zijn uitwendig en innerlijk leven zou kunnen vormen. De mensch is moe van zichzelf, hij heeft het geloof aan den mensch verloren en zoekt nu steun bij een „Uebermensch“, ook wanneer deze hem slechts in de gestalte van een collectief wordt gegeven. Vele oude altaren worden neergeworpen, vele nieuwe opgericht... valt hij van God af, dan moet hij in de afgoderij terugvallen. Daarom zien wij nu een verrijzenis van afgoden op alle gebieden des

7) Berdjajew: „Von der Würde des Christentums... etc.“ (1936), pg. 78.

8) Voorzichtigheid is hier echter geboden, ook zijn typeering van Feuerbach is lang niet altijd aanvaardbaar. Feuerbach wordt te veel geïdealiseerd, omdat hij (schijnbaar) den mensch verheft.

1) Berdjajew: „Wahrheit und Lüge des Kommunismus“, DE 102.

2) Soviet-Communism: A New Civilisation. Zie het hoofdstuk „Anti-Godism“, dl II, pg. 1004 e.v. en 1034 e.v., pg. 1034 en 1013.

3) Om misverstand te voorkomen: De Webbs zeggen, dat die uitroeping „tactisch“ moet geschieden en niet met geweld, want de toepassing daarvan kweekte martelaars. Het is h.i. beter om de menscheit voortdurend wetenschappelijk voor te lichten, dan verdwijnt de religie vanzelf wel. De Webbs onderzoeken steeds het „nut effect“ van de harde maatregelen. Naar dat „rendement“ worden deze beoordeeld. Zie b.v. ook pg. 800 en 801, wanneer zij over de vervolgving der intelligentia schrijven. Geen woord van afschuw over deze moordpartijen, maar wel voorzichtige critiek over het ondoelmatige van dat optreden tegen de recalcitrante intellectuelen. „De algemeene vrees voor ontzag of zelfs voor een strengere straf, is niet een atmosfeer, waarin een toegewijde plichtsbetrachting wordt gekweekt“.

4) Berdjajew: „Das Schicksal des Menschen in unserer Zeit“, pg. 59. Zie ook zijn pas verschenen werkje: „Von der Würde des Christentums und der Unwürde des Christens“, pg. 76 e.v.

5) We verwijzen weer naar „De Reformatie“ van 29 Nov. en 6 Dec. 1935.

6) „Mythos heisst hier nicht das“, schrijft B., „was der Wirklichkeit entgegengestellt wird, sondern das, was das Wesen der Wirklichkeit tiefer und adäquater als ein Begriff erfassen und zum Ausdruck bringen kann“. V.g. Rosenberg, die als nationaal-socialist zijn groote tegenstander is.